

Prof. zw. dr hab. Barbara Hlibowicka-Węglarz

Lublin, 29 maja 2021

Katedra Portugalistyki im. Luísa Lindleya Cintry

Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie

Recenzja

osiągnięć naukowo-badawczych, działalności dydaktycznej i organizacyjnej

dr Przemysław Dębowiak

w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo

Podstawą do przygotowania recenzji jest pismo Pani Przewodniczącej Rady Dyscypliny Językoznawstwo na Uniwersytecie Jagiellońskim – prof. dr hab. Haliny Kurek z dnia 15 marca 2021, a także przesłana w wersji elektronicznej oraz papierowej dokumentacja, zawierająca wymagane załączniki, w tym autoreferat Habilitanta oraz wykaz opublikowanych prac wraz z informacjami o jego działalności dydaktycznej i organizacyjnej. Do wniosku dołączono artykuły stanowiące wskazane osiągnięcie naukowe.

Postępowanie w sprawie nadania dr Przemysławowi Dębowiakowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo zostało wszczęte w dniu 9 listopada 2020 roku, a w dniu 25 stycznia 2021 Rada Doskonałości Naukowej dokonała wyznaczenia części składu komisji habilitacyjnej.

1. Sylwetka Habilitanta

Dr Przemysław Dębowiak od początku swej działalności naukowej związany jest z macierzystą jednostką naukową – Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie. W tej uczelni uzyskał tytuł magistra na dwóch kierunkach studiów oraz dyplom z wyróżnieniem: Filologii Romańskiej (2009) oraz Filologii Portugalskiej (2010). W 2013 roku obronił rozprawę doktorską, również z wyróżnieniem, przygotowaną pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Bochnakowej nt.: *La formation diminutive dans les langues romanes*.

W 2011 roku Habilitant został zatrudniony na stanowisku asystenta w Zakładzie Filologii Portugalskiej i Przekładoznawstwa w Instytucie Filologii Romańskiej UJ, a po obronie doktoratu - na stanowisku asystenta z doktoratem (2013) i adiunkta (2014). Od 2011 roku dr

Przemysław Dębowski uczestniczył w pracach Pracowni Geografii Lingwistycznej PAN, początkowo jako dokumentalista, później jako specjalista, a od 2016 roku w Pracowni Etymologii i Geolingwistyki PAN jako specjalista.

2. Ocena osiągnięcia naukowego – monotematycznego cyklu artykułów

Osiągnięciem naukowym będącym podstawą do nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego wskazanym przez Habilitanta jest cykl powiązanych tematycznie publikacji zatytułowany: *Estudos morfológicos e lexicográficos sobre o português. Temas escolhidos numa perspetiva histórico-comparativa (Studia morfologiczne i leksykograficzne o języku portugalskim. Wybrane zagadnienia w ujęciu historyczno-porównawczym)*.

Składający się z dwóch części cykl artykułów obejmuje dziewięć oryginalnych prac autorskich opublikowanych w latach 2013-2020, a więc po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Wszystkie artykuły współtworzące osiągnięcie naukowe zostały opublikowane w języku portugalskim w czasopismach punktowanych, w zdecydowanej większości zagranicznych (8 artykułów), a także polskich (1 praca). Prace były prezentowane na międzynarodowych konferencjach naukowych w Sofii, Lizbonie, Santiago de Composteli, Mindelo, Bukareszcie, Krakowie, Zagrzebiu i Santarém, a następnie opublikowane.

Cykl publikacji poświęcony jest wybranym zagadnieniom z morfologii języka portugalskiego, głównie słowotwórstwa, a także leksykografii europejskiej obejmującej słownictwo portugalskie. Wybrane przez Habilitanta zagadnienia zostały omówione w perspektywie historyczno-porównawczej. Ze względu na fakt, iż w przedstawionym osiągnięciu można wyróżnić dwa wątki badawcze, sam Habilitant mówi o dwóch stawianych sobie celach badań, a mianowicie: o zbadaniu „niektórych wewnątrzjęzykowych sposobów wzbogacania portugalskiego słownictwa”, a także o analizie „zasobu leksykalnego języka portugalskiego w wybranych dziedzinach, utrwalonego w kilku wielojęzycznych dziełach leksykograficznych opublikowanych w Europie pod koniec XVIII wieku i na początku XIX wieku”. Pierwsza część cyklu obejmuje pięć artykułów, druga zaś kolejne cztery prace. Artykuły przynależące zarówno do pierwszej części cyklu, jak i do drugiej części są oryginalne, ciekawe i z pewnością potwierdzają wkład Habilitanta w rozwój dyscypliny językoznawstwo.

Trzy artykuły części pierwszej zostały poświęcone zagadnieniom słowotwórstwa portugalskiego. Pierwszy z nich (*Nota de morfologia histórica do português: sufixo -ó*, 2013)

omawia grupę niezwykle rzadko używanych oksytonów zakończonych na *-ó* w języku portugalskim, liczącą 31 rzeczowników. Badania Habilitanta wykazały produktywność omawianego sufiksu w dobie średniowiecza, a następnie jego powolną leksykalizację. We współczesnej portugalszczyźnie niewiele z nich się zachowało, choć ciekawym przykładem obecnym do dziś w języku portugalskim jest tu rzeczownik *avó* (dziadek). Warto dodać, że w swych badaniach Habilitant odniósł się również do innych języków romańskich.

Drugi artykuł cyklu (*Considerações acerca das palavras portuguesas terminada em -oulo*, 2019) stanowi analizę korpusu złożonego z 41 wyrazów, zakończonych na *-oulo (oula)/ -oilo (-oila)*. Na podstawie przeprowadzonej analizy Habilitant wykazał, że omawiane końcówki, które początkowo były obecne w języku portugalskim jedynie w słowach pochodzenia obcego (hispanizmach, arabizmach, mozarabizmach, zapożyczeniach z języka mirandyjskiego), po rozpadzie języka galicyjsko-portugalskiego w XV wieku, wyodrębniły się jako formanty tworzące nowe derywaty na bazie języka portugalskiego. Habilitant sformułował swój wniosek na podstawie faktu, iż w języku galicyjskim badany sufiks nie występował.

W trzecim z artykułów pierwszej części (*Deglutinação e aglutinação do artigo como fonte de neologismos em Português*, 2017) Habilitant przeanalizował zjawisko reinterpretacji granic między elementami syntagm nominalnych, złożonych z rodzajnika i rzeczownika, które nazwał deglutynacją rodzajnika (*obispo - o bispo*) oraz aglutynacją rodzajnika portugalskiego (*a rã - arrã*). Wśród analizowanych form wyróżnił 23 przypadki, które zakwalifikował jako deglutynację oraz 31 przypadków aglutynacji, zauważając, że doprowadziły one do wzbogacania leksyki języka portugalskiego i powstawania nowych form wyrazowych. W pracy habilitant zwrócił uwagę, że podobne zjawiska występowały również w innych językach romańskich.

Dwa kolejne artykuły części pierwszej odnoszą się do sposobów tworzenia słownictwa nacechowanego emocjonalnie, głównie zdrobnień oraz zgrubień. Problematyce zdrobnień w języku portugalskim wersji europejskiej i brazylijskiej został poświęcony kolejny artykuł cyklu (*Os diminutivos no português europeu e no português do Brasil. Um estudo quantitativo*, 2015). Na podstawie analizy sześciu tekstów będących tłumaczeniami wybranych tekstów prozy na język portugalski w obu wersjach językowych, bazując na badaniach szwedzkiego badacza Bengta Hasselrota, starał się ustalić, która z odmian języka portugalskiego częściej posługuje się zdrobzeniami i jakich w tym celu używa środków wyrazu. Wydaje się, że wyciąganie generalnych wniosków na temat frekwencji użycia

zdrobnień w obu wersjach językowych, bazując na wskazanej metodologii nie jest uzasadnione. W tym celu należałoby przeprowadzić badania bardziej pogłębione bazując na różnorodnych tekstach. Poczynione przez Habilitanta wnioski mogą jedynie odnosić się do badanych przez niego tekstów pisanych, z czego Habilitant doskonale zdaje sobie sprawę. Ostatni artykuł części pierwszej analizuje zgrubienia w języku portugalskim i rumuńskim, dwóch językach romańskich uznawanych za języki peryferyjne (*Os aumentativos nas línguas portuguesa e romena*, 2019). Podstawową część tej pracy stanowi analiza kontrastywna sufiksów aumentatywnych współczesnego języka portugalskiego i rumuńskiego. Dokonana analiza pozwoliła Habilitantowi na sformułowanie kilku ciekawych wniosków. Między innymi, Habilitant zwraca uwagę, że ze względu na brak zgrubień w łacinie ludowej, funkcjonowanie ich w językach romańskich należy uznać romańską innowację, a także zauważa, że semantyczna motywacja zgrubień w tych językach jest głównie relacyjna, a nie afektywna. Wszystkie artykuły wchodzące w skład pierwszej części można uznać za powiązane tematycznie wokół zagadnień z zakresu morfologii języka portugalskiego w ujęciu historycznym i porównawczym (język portugalski w wersji europejskiej, brazylijskiej, język rumuński).

Na drugą część cyklu składają się cztery artykuły, które omawiają portugalskie słownictwo zawarte w trzech wielojęzycznych leksykonach opublikowanych w Rosji (2 prace) i Niemczech na przełomie XVIII i XIX wieku (kolejne 2 prace).

Pierwszy artykuł tej części (*A língua portuguesa na transcrição cirílica num dicionário do século XVIII*, 2014) skupia się na analizie rosyjskiej transkrypcji wyrazów portugalskich zawartych w leksykonie zatytułowanym: *Linguarum totius orbis vocabularia comparativa*, wydanym w Petersburgu w latach 1787-1789 i powszechnie znanym jako słownik carycy Katarzyny II. Drugi z artykułów tej części odnosi się również do leksykonu, o którym była mowa w poprzedniej pracy, lecz podstawowym celem tego artykułu staje się próba ustalenia czy w zapisie portugalskich wyrazów przeważa transkrypcja czy transliteracja. Przeprowadzone analizy pozwoliły Habilitantowi na stwierdzenie, że zapis portugalskich jednostek w tym dziele bazuje na transliteracji. Ciekawą częścią publikacji jest aneks, w którym Habilitant zbiera wszystkie 273 jednostki leksykalne zawarte w leksykonie, wskazując na ich zapis łaciński wraz z ich odpowiednikami w zapisie cyrylicą oraz we współczesnej pisowni języka portugalskiego.

Kolejne dwa artykuły współtworzące cykl publikacji analizują portugalskie słownictwo zawarte w leksykonach autorstwa Philippa Andreasa Nemnicha. Pierwszy z nich (*Waaren-Lexicon de Ph. A. Nemnich, 1797. Observações acerca do material português, 2018*) zawiera analizę ponad dwóch tysięcy jednostek leksykalnych języka portugalskiego odnoszących się do nazw różnego rodzaju towarów, drugi zaś (*Lexicon nosologicum polyglotton de Ph. A. Nemnich, 1801. Observações sobre o material português, 2020*) omawia grupę 600 słów portugalskich będących nazwami rozmaitych dolegliwości i chorób. Habilitant dokonał analizy materiału portugalskiego zawartego w obu leksykonach pod względem graficzno-fonetycznym, morfologicznym oraz leksykalnym, wykazując bogactwo portugalskiego słownictwa epoki, z jednej strony, a także jego powiązanie ze słownictwem innych języków, z drugiej.

Reasumując: oceniam dziewięć monotematycznych artykułów Habilitanta poświęconych zagadnieniom morfologii współczesnego języka portugalskiego i europejskiej leksykografii jako znaczące i wartościowe osiągnięcie naukowe. Przedstawione prace współtworzące cykl artykułów zawierają wiele elementów nowości naukowej. Habilitant zaproponował w nich ciekawą problematykę badań, umiejętnie dostosował odpowiednią metodologię badawczą, a także przedstawił interesujące wnioski wynikające z przeprowadzonych analiz. Każdorazowo sygnalizował wiele kwestii, które można by jeszcze dokładnie przedyskutować, otwierając w ten sposób przestrzeń do dalszych badań. Uważam za słuszny zaproponowany przez Habilitanta podział cyklu artykułów na dwie części, które pozwalają na zwrócenie uwagi na główne nurty jego pracy badawczej. Warto dodać, że Habilitant porusza się swobodnie w zagadnieniach lingwistyki zarówno portugalskiej, jak i innych języków romańskich, na czym również zyskują badania kontrastywne.

Przedstawiony jako osiągnięcie naukowe cykl publikacji stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny *Językoznawstwo* w rozumieniu art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

3. Ocena całkowitej aktywności naukowej Habilitanta

Ze względu na wysoki poziom naukowy prac Habilitanta, jego dorobek publikacyjny jest zauważany i doceniany w środowisku naukowym. Tematyka prowadzonych przez niego badań naukowych skupia się wokół zagadnień morfologii, leksykografii, leksykologii i

etymologii języków romańskich, głównie języka portugalskiego i rumuńskiego, które analizuje w perspektywie historyczno-porównawczej. Wyniki jego zainteresowań badawczych były prezentowane na licznych konferencjach naukowych, a także publikowane w kraju i zagranicą. Dorobek naukowy Habilitanta obejmuje kilkadziesiąt pozycji, jest bardzo różnorodny i bogaty. W mojej prezentacji odniosę się do najistotniejszych jego elementów.

Habilitant jest autorem jednej monografii naukowej, opublikowanej w prestiżowym wydawnictwie Peter Lang w 2014 roku, w której rozwija problematykę dotyczącą zdrobnień we wszystkich najważniejszych językach romańskich. Monografia jest wynikiem pogłębionej analizy zagadnień, którymi zajmował się Habilitant w swojej rozprawie doktorskiej. Dr Przemysław Dębowski jest autorem lub współautorem 41 artykułów naukowych, z których 14 zostało opublikowanych jako rozdziały w monografiach naukowych (7 we współautorstwie) i 27 w czasopiśmie naukowych (5 we współautorstwie). Warto dodać, że zdecydowana większość tych publikacji została przygotowana po uzyskaniu stopnia doktora.

Habilitant jest współredaktorem jednej monografii i jednego tomu czasopisma naukowego *Studia Iberystyczne*, a także współautorem trzech słowników oraz czterech tłumaczeń tekstów literackich z języka rumuńskiego i portugalskiego. Jest prawdziwym romanistą, piszącym w języku francuskim, portugalskim, rumuńskim, a także poliglotą przygotowującym swe prace po polsku, angielsku, rosyjsku. Omawiane prace Habilitanta były publikowane w wielu krajach świata, takich jak: Czechy, Francja, Niemcy, Polska, Portugalia, Republika Południowej Afryki, Rosja, Rumunia oraz Szwecja. Habilitant przygotował również 7 recenzji naukowych dla czasopism krajowych.

Habilitant wziął czynny udział w 27 konferencjach, głównie o zasięgu międzynarodowym (w tym w 19 konferencjach po doktoracie), a także uczestniczył w organizacji pięciu międzynarodowych konferencji w Krakowie.

Trzeba tu mocno zaakcentować udział Habilitanta w dwóch grantach krajowych, pięciu projektach międzynarodowych, a także w pracach kilku zespołów badawczych, realizujących projekty pod kierunkiem badaczy z Rumunii, Rosji, Niemiec, Brazylii, Irlandii.

Habilitant jest obecnie członkiem dwóch stowarzyszeń naukowych (Société de Linguistique Romane oraz Stowarzyszenia Luzytanistów Polskich).

Zdobywał swe doświadczenia badawcze nie tylko w kraju, lecz i zagranicą, odbywając staże w wielu instytucjach europejskich: w Portugalii, na Węgrzech, w Rumunii, Włoszech, Francji, Austrii, Hiszpanii, czy Wielkiej Brytanii).

Jak dowodzą wspomniane powyżej osiągnięcia, aktywność naukowa Habilitanta jest imponująca. Jest on doświadczonym badaczem, publikującym regularnie prace w wysoko punktowanych wydawnictwach i czasopismach naukowych. Uważam, że spełnia on, pod tym względem, wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego.

Jego prace uzyskały łącznie 122 cytowania (wg bazy Google Scholar), a także 698 punktów zgodnie z ustaleniami MNiSW. Całkowity dorobek publikacyjny Habilitanta według wskaźnika Hirscha wynosi 4. Są to wysokie wartości na tym etapie rozwoju naukowego.

4. Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej

Na całość dorobku Habilitanta, poza znaczącym dorobkiem naukowym, składa się także duży dorobek dydaktyczny i organizacyjny.

Habilitant jest doświadczonym nauczycielem akademickim. Jego osiągnięcia dydaktyczne obejmują prowadzenie ćwiczeń i wykładów dla studentów portugalistyki, romanistyki, a także dla studentów szkół doktorskich m. in. w Instytucie Języka Polskiego PAN. Wachlarz prowadzonych zajęć obejmuje zajęcia z gramatyki opisowej języka portugalskiego (fonetyka, morfologia, leksykologia, składnia), gramatyki kontrastywnej polsko-francuskiej, historii języka francuskiego, podstaw językoznawstwa, a także zajęcia seminaryjne na poziomie licencjackim i magisterskim.

Odnotować należy fakt, iż w ramach seminariów licencjackich i magisterskich na kierunku Filologia Portugalska, pod opieką naukową Habilitanta powstało pięć prac licencjackich oraz cztery prace magisterskie. Habilitant recenzował także około 60 prac dyplomowych (licencjat i magisterium) przygotowanych przez studentów filologii portugalskiej, francuskiej i hiszpańskiej w Instytucie Filologii Romańskiej UJ. Obecnie pełni również funkcję promotora pomocniczego dwóch doktorantów w Instytucie Języka Polskiego PAN.

Dr Przemysław Dębowski brał udział w stażach dydaktycznych organizowanych przez ośrodki zagraniczne we Francji i Wielkiej Brytanii. Za swe osiągnięcia dydaktyczne,

zauważane również przez studentów, dwukrotnie uzyskał nagrody Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Warto w tym miejscu zauważyć, że Habilitant jest autorem dwóch części podręcznika do nauki języka portugalskiego, pt.: *Portugalski w tłumaczeniach. Gramatyka*, opublikowanego przez prestiżowe wydawnictwo Preston Publishing. Trzecia część podręcznika jest w trakcie przygotowania. Doświadczenie Habilitanta w zakresie dydaktyki pozwoliło mu na współudział w opracowaniu nowego programu studiów na kierunku filologia portugalska w 2019 roku.

Należy wysoko ocenić osiągnięcia popularyzatorskie Habilitanta. W tym zakresie jest on autorem trzech publikacji, a także prelegentem w kilku wystąpieniach o charakterze popularyzatorskim w Polsce i w Portugalii.

Wspomniane liczne dokonania o charakterze dydaktycznym potwierdzają również jego zdolności organizatorskie. Habilitant potrafi połączyć pracę naukową z pracą dydaktyczną, a także z szeroko prowadzoną działalnością organizacyjną. Przez rok pełnił funkcję kierownika Zakładu Filologii Portugalskiej i Przekładoznawstwa w Instytucie Filologii Romańskiej UJ.

Podsumowując ocenę dorobku dydaktycznego i organizatorskiego stwierdzam, że ten obszar działalności oceniam również wysoko.

5. Podsumowanie i wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z dokumentacją przewodu habilitacyjnego dr Przemysława Dębowiaka i dokonaniu oceny dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego stwierdzam, że Habilitant spełnia kryteria samodzielnego pracownika naukowego.

Osiągnięcie naukowe dr Przemysława Dębowiaka, a także zgromadzony przez niego, po uzyskaniu stopnia naukowego doktora dorobek naukowy, stanowią znaczny wkład w rozwój dyscypliny językoznawstwo. Analiza jego publikacji przekonuje, że jest on doświadczonym badaczem, który potrafi zarówno sformułować problem badawczy, zaproponować odpowiednią metodologię badań, a także wprowadzić wyniki swych badań do międzynarodowego obiegu literatury naukowej. Habilitant wyróżnia się znaczną aktywnością naukową spełniając kryteria określone w art. 219 ust.1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 r. poz. 85 z późn. zm).

Ocena jego działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej pozwalają uznać, że jest on dobrze przygotowany do podjęcia samodzielnej pracy badawczej.

Biorąc pod uwagę całokształt osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych, popularyzatorskich i współpracy naukowej stwierdzam, że dr Przemysław Dębowiak spełnia kryteria określone w stosownej ustawie i może stanowić podstawę do nadania Habilitantowi stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Przedstawiam wniosek o nadanie dr Przemysławowi Dębowiakowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo.

Prof. dr hab. Barbara Hlibowicka-Węglarz